

Paweł KAMIŃSKI

 <https://orcid.org/0009-0002-0812-1491>

Federacja Naukowa WSB-DSW Merito

e-mail: p.kaminski2104@gmail.com

OFERTY KULTURALNO-EDUKACYJNE WIELKOPOLSKICH MUZEÓW SKANSENOWSKICH ZWIĄZANYCH Z MŁYNARSTWEM

1. Wstęp

Skanseny i muzea z założenia chronią dziedzictwo historyczne, gromadząc, zabezpieczając i udostępniając swoje zbiory zwiedzającym. Można wyróżnić trzy typy muzeów opiekujących się zabytkami kultury ludowej:

- muzea etnograficzne, do których zaliczają się skanseny i parki etnograficzne odpowiadające za gromadzenie zbiorów z dziedziny kultury Polski oraz innych krajów;
- muzea techniki i nauki gromadzące zbiory z dziedzin dotyczących transportu, włókiennictwa czy rolnictwa (wpisuje się tu doskonale młynarstwo, wszak wiatraki i młyny należą do grupy zabytków techniki);
- muzea skansenowskie gromadzące zbiory dotyczące kultury ludowej – najczęściej są to kolekcje związane z kulturą i historią wiejską kraju, na którego terenie znajduje się muzeum (Wyszowska i Jędrasiak, 2017).

Specyfika skansenów sprawia, że są one bardziej atrakcyjne dla zwiedzających niż muzea tradycyjne – ekspozycje można oglądać na świeżym powietrzu, a powierzchnia takich placówek jest duża, co pozwala również na organizację wydarzeń plenerowych. Dzięki temu obiekty, w których niegdyś żyła ludność wiejska, stają się wręcz namacalne (Wyszowska i Jędrasiak, 2017).

Pomimo dużej atrakcyjności turystycznej takich miejsc niewiele badań poświęcono wielkopolskim skansenom oraz ich ofertom kulturalno-edukacyjnym. Szczególnie brakuje opracowań powstałych po 2010 r. W starszej literaturze można jednak wskazać kilka publikacji omawiających muzea skansenowskie i ich działalność programową. Na uwagę

zasługuje raport z realizacji „Wielkopolskiego projektu badawczego MAK: Muzealna aktywizacja kulturowa dla dzieci”, prezentujący m.in. wyniki krótkich badań pilotażowych przeprowadzonych wśród młodzieży z Wielkopolski w wieku 12–15 lat. Wynika z nich, że podczas wizyt w muzeach nastolatki najczęściej korzystali z usług przewodnika (32%) i lekcji muzealnej (30,4%), a rzadziej zwiedzali bez przewodnika (17,9%), brali udział w warsztatach (14,1%) lub w imprezie plenerowej (5,6%). Na podstawie najczęściej wybieranej odpowiedzi można wnioskować, że uczniowie odwiedzali muzea w ramach wycieczki szkolnej. Wśród odpowiedzi dotyczących wizyt w konkretnych placówkach respondenci wymieniali liczne muzea w Wielkopolsce (Brzezińska i in., 2010).

Również w 2010 r. zostało przeprowadzone badanie dotyczące odwiedzin Wielkopolskiego Parku Etnograficznego w Dziekanowicach. Wzięło w nim udział 319 respondentów. Nowacki (2010) przeanalizował m.in. motywacje turystów odwiedzających ten skansen, pokazując, że najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się wiatraki – prawdopodobnie ze względu na utrudniony dostęp do ich wnętrza.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników analizy ofert kulturalno-edukacyjnych jednostek muzealnych i skansenowskich na terenie Wielkopolski, które bezpośrednio lub pośrednio są związane z tradycyjnym przemysłem młynarskim, oraz zainteresowania turystów wzięciem udziału w aktywnościach związanych z młynarstwem.

Cele szczegółowe to: (a) wskazanie form aktywności, w których turyści najchętniej braliby udział w muzeach skansenowskich; (b) określenie, jakim motywem przewodnim warsztatów i wydarzeń najbardziej są zainteresowani odwiedzający muzea; (c) sformułowanie, który element kultury młynarskiej wydaje się turystom najbardziej atrakcyjny; oraz (d) ukazanie oczekiwań turystów wobec wielkopolskich muzeów skansenowskich.

2. Historia muzealnictwa skansenowskiego

Historia skansenów rozpoczyna się już w wieku oświecenia, kiedy pod wpływem humanizmu oświeceniowego pojawiały się próby symbolicznego zbliżenia świata dworu i wsi. W drugiej poł. XVIII w. popularność zyskała tzw. sielanka pasterska. Jej wpływ znalazł odzwierciedlenie m.in. w inicjatywie Marii Antoniny, która na terenie parku przy pałacu wersalskim utworzyła malownicze *hamenau*. Była to stylizowana fikcyjna wieś, złożona z niewielkich domków, w których osadzono włościan. Mieli

oni za zadanie prezentować dworskim gościom wyidealizowany obraz szczęśliwego życia w prostych warunkach (Bystron, 1947, s. 204). Można to uznać za prototyp skansenu o charakterze prywatnym – otwartym tylko dla wybranych. Mimo braku autentycznych budowli *hamenau* zawierało obiekty charakterystyczne dla francuskiej kultury wiejskiej – elementy typowe dla późniejszych koncepcji skansenów.

Obok oddziaływania sielanki pasterskiej na ówczesną kulturę zauważalne były również wpływy doktryn Jana Jakuba Rousseau na temat powrotu do natury. W Polsce podejmowano próby realizacji tej idei, o czym wspominał Adam Mickiewicz w jednym z wykładów o literaturze słowiańskiej, wygłoszonym 19 kwietnia 1842 r. Poeta przedstawił przypadek zamożnego szlachcica, wielbiciela twórczości Rousseau, który „zamierzył sobie przywrócić chłopów do stanu natury. Kupił więc kawał nietykalnego lasu i chciał w nim osadzić pewną ilość rodzin...” (za Bystron, 1947, s. 204). Na podstawie przytoczonego opisu można wywnioskować, że na długo przed otwarciem pierwszego publicznego skansenu powstawały miejsca, których zadaniem było pokazanie i promowanie regionalnej kultury wiejskiej.

Za początek funkcjonowania muzeów skansenowskich uznaje się otwarcie Muzeum Nordyckiego w Sztokholmie w 1873 r., które powstało z inicjatywy Artura Hazeliusa. Kolekcja przez niego zgromadzona rozrosła się i wzbogaciła o eksponaty budownictwa ludowego. W efekcie, w 1891 r. udostępniono publiczności pierwszy skansen (Gólski, 1972).

Rozkwit muzealnictwa etnograficznego w Polsce przypada na okres Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej – pojawiły się wówczas większe możliwości realizacyjne. W 1972 r. w naszym kraju funkcjonowało 13 placówek skansenowskich, w których wyeksponowano łącznie ok. 120 zabytkowych obiektów reprezentujących głównie drewniane budownictwo ludowe (Brzostowski, 1972). W 2017 r. były to już 72 muzea etnograficzne, w tym 28 skansenów (Wyszowska i Jędrysiak, 2017).

Wówczas też zauważono, że są dwa zawody wiejskie, które wymagają rozszerzonej ekspozycji w skansenach: zawód kowala oraz młynarza. Wiatraki im są starsze, tym większą wartość historyczną zyskują – również za sprawą zachowanych urządzeń młyńskich, zazwyczaj starszych niż wyposażenia młynów wodnych, których koła młyńskie wyparte zostały przez turbiny w pierwszej połowie XX w. (Brzostowski, 1972). Pod względem architektonicznym to wiatraki, kościoły i dwory stały się najważniejszymi akcentami krajobrazowymi wielkopolskich wsi. Są to budowle długotrwałe, które swoimi bryłami wyróżniały się znacząco na tle pozostałych wiejskich zabudowań (Błaszczuk, 1972).

Obiekty architektury ludowej, takie jak wiatraki, kościoły, kuźnie, remizy strażackie, tartaki czy chaty, zachować można *in situ* lub przenieść je w miejsca dedykowane, związane z potrzebą zabezpieczenia ich wartości historycznej i etnograficznej (Brzostowski, 1972). Ratowanie grupy zabytków przemysłu młynarskiego napotyka jednak trudności związane z ich terytorialnym rozproszeniem i sytuacją prawną tych obiektów, które pozostają w posiadaniu osób prywatnych. Wiąże się to z dużymi nakładami finansowymi, niezbędnymi do celów konserwatorskich. Degradacji wiatraków sprzyja ich nietrwały materiał konstrukcyjny, czyli drewno, oraz współczesna nieużyteczność gospodarcza (Jasiuk, 1970).

3. Historia młynarstwa w Wielkopolsce

Młynarstwo na obszarze obecnej Wielkopolski ma bardzo bogate tradycje sięgające czasów neolitu, kiedy to ludzie zaczęli uprawiać ziemię. Pojawiły się wówczas pierwsze próby wytworzenia mąki. Badania archeologiczne ukazują, jak z biegiem czasu zmieniały się narzędzia stosowane w przetwórstwie zbóż (Bukowski i Wielowiejski, 1970). Jednak to wykorzystanie siły wody, a następnie siły wiatru zrewolucjonizowało ten przemysł na długo przed powstaniem maszyny parowej.

Pierwszymi znanymi narzędziami służącymi do wytwarzania mąki były kamienie żarnowe wraz z rozcieraczami, pierwsze moździerz, stępy oraz prażnice (Bukowski i Wielowiejski, 1970). Przełomowym czasem dla techniki był okres późnolateński – II i I w. p.n.e., kiedy dzięki wpływom kultury celtyckiej dotychczasowe narzędzia zastępowano prymitywnymi formami żaren obrotowych i stojących. Archeolodzy na ziemiach polskich odnaleźli co najmniej 60 kamieni żaren obrotowych pochodzących z pierwszych wieków naszej ery (z okresu rzymskiego). Najwięcej, bo aż dziewięć z tych znalezisk, odkryto na obszarze Wielkopolski (Bukowski i Wielowiejski, 1970). Tradycje młynarskie w Wielkopolsce tworzyły się zatem na długo przed utworzeniem państwa polskiego.

W XII w. na ziemiach polskich zaczęły się pojawiać pierwsze młyny wodne, które stopniowo, przez kolejne stulecia, wypierały przemiał ręczny. Szacuje się, że na przeł. XV i XVI w. aż 60% mąki rozdrabniano jeszcze za pomocą stępów i żaren, zaś na przeł. XVI i XVII w. było to już niecałe 30%. Pozostałe produkty przeznaczone do konsumpcji mielone były w młynach (Baranowski, 1997).

Analizując mapy, da się dość dokładnie określić przebieg rozwoju młynarstwa wodnego na terenie dzisiejszego Poznania i jego okolic oraz

lokalizacje ówczesnych młynów. Pierwsze sześć młynów można znaleźć na mapach już w XIII w., a w wieku XV najczęściej takich obiektów znajdowało się w Poznaniu (łącznie 33 młyny). W XIX w. zaobserwowano spadek liczby młynów wodnych, choć liczba 25 punktów ich lokalizacji wciąż wydaje się imponująca (Zagórski, 2007).

W wieku XVI w Wielkopolsce zaczęły pojawiać się wiatraki, w tym najpopularniejszy jego typ – koźlak. W powiecie poznańskim było 301 wiatraków, zaś w powiecie kościańskim 197 (Samsonowicz, 1956). Baranowski podaje, że w latach 1793–1794 „we Wschowie było 89 młynarzy, w Lesznie 86, w Rawiczu 80, a w Bojanowie 38” (Baranowski, 1997, s. 35). Według danych szacunkowych w granice Księstwa Warszawskiego wpisano 3700 młynów wietrznych, z których prawie 2200 znajdowało się w departamencie poznańskim. Uważa się też, że w Wielkopolsce w poł. XIX w. było 2760 wiatraków, co stanowiło ok. 84% wszystkich wielkopolskich młynów (Adamczewski, 2005). Istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój młynarstwa było bliskie sąsiedztwo granic z Prusami, dokąd mąka była eksportowana.

Dziś o dawnej potędze przemysłu młynarskiego w Wielkopolsce przypominają setki wiatraków i młynów wodnych, które w większości, pozostawione bez opieki lub pomysłu na zagospodarowanie, popadają w zapomnienie. Jak zauważyła Anna Nowak, kierowniczka Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu, w wywiadzie przeprowadzonym 15 maja 2023 r.: „Wiatraki w czasie swojej pracy zagrożone były pożarami wynikającymi z dużego zapylenia ich wnętrz. Obiekty nieczynne zaś narażone są na podpalenia spowodowane przez osoby trzecie”. Wyzwania związane z ochroną wiatraków potwierdza również inny wywiad, z tego dnia, z Anną Nowak i Mateuszem Klepką, dyrektorem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. Antoniego Małeckiego w Obornikach, byłym kierownikiem muzeum w Jaraczu. Rozmówcy autora stwierdzili, że: „głównymi powodami wyniszczania zabytków techniki są niewystarczające środki finansowe właścicieli prywatnych oraz brak pomysłu na zagospodarowanie obiektów”.

Jak jednak zagospodarować wyłączony z użytku obiekt przemysłu młynarskiego? W Wielkopolsce zaobserwować można realizacje różnych pomysłów, jak nieczynny już dom weselny we młynie wodnym w Kowalewku lub dom mieszkalny we młynie wodnym z otoczeniem przygotowanym pod działalność rekreacyjną, oferowaną przez Port Nowy Młyn. Oba obiekty leżą w powiecie obornickim. Młyny wodne adaptowane są również do celów mieszkalnych, np. młyn w Murowanej Goślinie czy apartamentowiec w Poznaniu przy ulicy Sarniej.

Działalność muzealna zabezpiecza oryginalny stan obiektu młynarskiego oraz zapewnia jego konserwację. Zabytki architektury najczęściej umieszczane są w skansenach, czego przykładem jest XVIII-wieczny wiatrak koźlak przeniesiony do Jaracza ze wsi Czacz (Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, b.r.b). Muzea opiekują się też obiektami w miejscu ich pierwotnej lokacji, jak w przypadku drewnianego wiatraka holenderskiego w Rogierówku, będącego oddziałem Muzeum Pierwszych Piastów w Lednicy.

4. Edukacyjna rola muzealnictwa etnograficznego i skansenowskiego

Według Ługowskiego (1970, s. 110) „tam, gdzie nauka i technika stają się składowym czynnikiem życia, każdy obywatel powinien zdobyć tyle podstawowych wiadomości z dziedziny wiedzy ścisłej i jej powiązań z praktyką, aby zagadnienia te przestały być dla niego tajemnicą”. Jednym z kluczowych zadań, jakie postawiło przed sobą polskie muzealnictwo w drugiej połowie XX w., był rozwój edukacyjny i popularyzacja wiedzy. W tym okresie zaczęła się rozwijać turystyka muzealna (Kalisz-Zielińska, 2022), dzięki której historia staje się bliższa (Wyszowska i Jędrysiak, 2017). Działalność muzeów etnograficznych przyporządkowana jest celom wychowawczym i oświatowym. Wiąże się to bezpośrednio z koncepcją pedagogiczną edukacji regionalnej, która podkreśla znaczenie dydaktyczne lokalnego dziedzictwa kulturowego, będącego niezbędnym elementem tożsamości jednostkowej i społecznej (Petrykowski, 2003). Turysta uczy się poprzez kontakt z historią przemysłu, rolnictwa, budownictwa, rzemiosła czy sztuki, która prezentowana jest w muzeach i skansenach, oraz z informacji uzyskanych w czasie wizyty (Tauber, 1998). Czas spędzony na pogłębianiu wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturalnego w połączeniu z doznaniem powstałymi przez bezpośredni kontakt z zabytkami architektury ludowej daje szansę na długoletnie zapamiętanie tych informacji (Wyszowska i Jędrysiak, 2017).

Już w latach 70. ubiegłego wieku zwrócono uwagę, że muzea nie powinny być statyczne, lecz muszą dostosowywać swoje funkcje do potrzeb społecznych. Zadania tych instytucji powinny być rozwijane i wzbogacane, aby stawały się jak najbliższe ludziom, dla których zostały stworzone (Brzostowski, 1972). Współcześnie muzealnicy wykorzystują dostępne możliwości techniczne w celu urozmaicenia wystaw, czyniąc je bardziej interaktywnymi. Dostrzeżono również pozytywne aspekty

wykorzystania dźwięku, koloru, światła, filmu, telewizji, taśm magnetofonowych oraz wszystkich dyscyplin plastycznych (Ługowski, 1970). Do form aktywności, z których skorzystać można w czasie zwiedzania placówek, należą: stoiska demonstracyjne, na których prowadzone są lekcje techniki, doświadczenia ukazujące działanie różnorodnych urządzeń oraz zjawiska fizykotechniczne wpływające na rozwój wybranych dziedzin techniki.

Muzea w całej Polsce mają zazwyczaj od kilku do kilkunastu scenariuszy specjalistycznych lekcji muzealnych prezentujących różne zagadnienia, organizowanych dla grup szkolnych. W przypadku muzeów skansenowskich są to: historia (w tym historia lokalna), tradycje ludowe i regionalne, rozwój techniki i rzemiosła wiejskiego. Rozwinięciem, kontynuacją lub integralną częścią lekcji muzealnej są warsztaty – zajęcia, podczas których wiedza przekazywana jest za pomocą multimediiów, eksponatów pomocniczych, zabaw ruchowych i gier logicznych oraz szczególnie lubianych przez dzieci zajęć plastycznych i manualnych (Wyszowska i Jędrysiak, 2017).

Skansen to szczególny typ muzeum na otwartej przestrzeni, która stwarza niepowtarzalne warunki do organizowania wydarzeń kulturalnych. Duża powierzchnia, tereny zielone oraz możliwość organizacji imprez plenerowych czynią skanseny atrakcyjniejszymi dla turystów niż inne muzea. Uroczystości, sympozja, spotkania, wieczory wspomnień i przeglądy są również skuteczną i atrakcyjną formą działalności edukacyjnej muzeów (Wyszowska i Jędrysiak, 2017). Nie należy jednak pomijać innych istotnych funkcji skansenów, do których należy pobudzanie ruchu turystycznego.

Połączenie funkcji oświatowych i rozrywkowych (np. poprzez organizację imprez plenerowych) pozwala ciekawie prezentować dziedzictwo kulturowe. Warto zatem przeanalizować oferty przygotowane przez wielkopolskie muzea skansenowskie i etnograficzne eksponujące wystawy poświęcone historii przemysłu młynarskiego.

5. Oferty kulturalno-edukacyjne wielkopolskich muzeów skansenowskich

Do celów analitycznych zostały wybrane instytucje muzealne, których działalność dotyczy m.in. przemysłu młynarskiego oraz posiadające w swoich zasobach zabytki młynarskie. W Wielkopolsce zlokalizowanych jest kilka takich miejsc:

- Wielkopolski Park Etnograficzny w Dziekanowicach (oddział Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy), który opieką obejmuje Punkt Etnograficzny w Rogierówku (wiatrak holenderski z 1905 r.);
- tzw. Mały Skansen – część ekspozycyjna w sąsiedztwie Ostrowa Lednickiego (także należąca do Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy);
- Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią – oddział Muzeum Okręgowego w Pile;
- Muzeum Młynarstwa i Rolnictwa w Osiecznej (obiekt prywatny);
- Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu – oddział Muzeum Rolnictwa i Przemysłu Spożywczego w Szreniawie;
- skansen etnograficzny w Gosławicach przy Muzeum Okręgowym w Koninie;
- Skansen Budownictwa Ludowego Zachodniej Wielkopolski w Wolsztynie – oddział Muzeum Regionalnego w Wolsztynie.

Analizie poddano również oficjalne strony internetowe wymienionych miejsc. Celem potwierdzenia informacji zawartych na stronach muzeów w sierpniu 2025 r. skierowano do nich mejle. Na wiadomość odpowiedziały cztery placówki: Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu, Wielkopolski Park Etnograficzny w Dziekanowicach, Skansen Budownictwa Ludowego Zachodniej Wielkopolski w Wolsztynie i Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią.

Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy ma największą kolekcję zabytkowych wiatraków w Wielkopolsce. W Punkcie Etnograficznym w Moraczewie, na terenie wyłączonym ze zwiedzania, stoją trzy koźlaki zbudowane w XIX w., które przeniesiono w to miejsce z Sołeczna, Sędziwojewa oraz ze Swadzimia. W Punkcie Etnograficznym w Rogierówku w wybrane dni w roku można zwiedzić drewniany wiatrak holenderski pozostawiony w miejscu, gdzie pierwotnie działał. Punkt nie ma jednak żadnej oferty edukacyjnej. W Lednicy znajduje się tzw. Mały Skansen, w którym ekspozycyjny jest m.in. najstarszy znany wiatrak z ziem polskich, wybudowany w 1585 r. i przeniesiony do skansenu z Gryżyny. Unikalnym elementem jest belka z inskrypcją w języku łacińskim, głosząca: „Pan pomocnik mój i obrońca mój” (Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, b.r.c). W tym obiekcie poza tablicami informacyjnymi nie ma innej dostępnej formy aktywnego zwiedzania. W Wielkopolskim Parku Etnograficznym można zobaczyć, ale jedynie z zewnątrz, przykłady wiatraków typu koźlak (z 1801 r.), holender (z 1810 r.) i paltrak (z 1887 r.), które nie są włączone do żadnej z proponowanych przez instytucję aktywności

(Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, b.r.b). Tematyka młynarska nie została również ujęta w przygotowanych przez muzeum kartach pracy czy ofercie edukacyjnej (Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, b.r.a). Jedynie wiatrak w Małym Skansenie znajduje się na trasie zwiedzania z przewodnikiem. Tzw. quest prowadzony po terenie parku nie obejmuje zabytków techniki młynarskiej. Możliwe jest zwiedzanie wiatraku w Małym Skansenie oraz w Rogierówku. Adriana Garbatowska, kierowniczka Wielkopolskiego Parku Etnograficznego w Dziekanowicach, wyróżniła jedno wydarzenie kulturalne związane z młynarstwem: Pożegnanie Lata, w czasie którego można uzyskać wiedzę o mieleniu zbóż oraz o działaniu żarna ręcznego.

Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią w swoim posiadaniu ma trzy wiatraki: drewniany holender z 1987 r., paltrak z czasów między 1875 a 1880 r. oraz koźlak z 1865 r. (Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią, b.r.d). Dostępny do zwiedzania jest tylko wiatrak koźlak. Spośród 17 lekcji muzealnych aż trzy dotyczą tematów częściowo związanych z młynarstwem – poświęcone są procesowi powstawania chleba, jego wypiekaniu na krajnie oraz technice omłotów i mielenia ziarna. Jedna z pięciu ofert pokazów etnograficznych, omłoty, również dotyczy młynarstwa – czynność ta jest prezentowana w czasie niektórych imprez plenerowych oraz na prośbę wycieczek zorganizowanych. Wśród czterech opcji warsztatowych jest propozycja warsztatów chlebowych dla grup zorganizowanych (Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią, b.r.c). Maria Kuchta z pracowni etnograficznej muzeum zaznaczyła, że do niedawna prowadziło ono cykliczną imprezę dla szkół „Od ziarenka do bochenka”, ale ze względu na spadające zainteresowanie wydarzenie wycofano z oferty. Potwierdziła również, że wiatrak koźlak udostępniany jest do zwiedzania zarówno grupom, jak i turystom indywidualnym w czasie wydarzeń plenerowych, i to właśnie wiatrak jest zazwyczaj najbardziej zapamiętywany przez grupy szkolne.

Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu w swoich działaniach mocno skupia się na tematyce młynarskiej. W Jaraczu można zobaczyć wiatrak koźlak z 1842 r., wyposażony młyn wodny z ok. 1871 r., wystawę stępów i żaren, maszyn parowych i elementów konstrukcyjnych wiatraka (Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, b.r.b). Dwie z pięciu lekcji muzealnych dotyczą w całości historii młynarstwa i przemiału zbóż. W pozostałych lekcjach jedynie wspomniana jest historia miejsca oraz inżynierii wodnej. Placówka ma także kilka propozycji warsztatowych w ciągu roku: marcową marzannę, warsztaty jesienne, zajęcia „Dla seniora i juniora” oraz

warsztaty piernikarskie w okolicy świąt. W ramach każdego warsztatu omawiane są elementy historii młynarstwa, tradycje, bajki i legendy oraz praktyczne ciekawostki (Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, b.r.a). Na terenie muzeum na stałe rozmieszczona jest gra terenowa opierająca się na symbolach związanych z młynarstwem. Dostępny jest również całoroczny „Quest muzealny” nawiązujący do ekspozycji. W czasie organizowanych przez muzeum wydarzeń uczestnicy, oprócz zwiedzania ekspozycji, mogą wziąć udział w licznych aktywnościach. Są to m.in.: gry terenowe, zabawa z planszami czy własnoręczne mielenie mąki. Każda z nich związana jest bezpośrednio z tematyką muzeum. Do głównych imprez można zaliczyć odbywający się co roku Dzień Młynów oraz Festyn Młynarski.

Najstarszym obiektem w zbiorach Skansenu Budownictwa Ludowego Zachodniej Wielkopolski w Wolsztynie jest wiatrak koźlak z 1603 r., uruchamiany tylko okazjonalnie. Temat młynarstwa nie jest poruszany w czasie warsztatów (Muzeum Regionalne w Wolsztynie, b.r.). Jednakże z dwóch questów odbywających się w skansenie, czyli „Od karczmarza do półrolnika” oraz „Od traka do pieca chlebowego”, jeden poświęcony jest niemalże w całości dawnemu młynarstwu. Marta Nowicka, adiunkt skansenu, potwierdza, że wśród 11 proponowanych lekcji muzealnych tylko jedna jest na temat młynarstwa i wypieku chleba.

Muzeum Młynarstwa i Rolnictwa w Osiecznej jest miejscem, którego oferta dotyczy wyłącznie młynarskiego rzemiosła, ponieważ wszystkie przygotowane wystawy ulokowano we wnętrzach zabytkowych wiatraków. Każda z siedmiu lekcji muzealnych nawiązuje do młynarstwa (Muzeum Młynarstwa i Rolnictwa w Osiecznej, b.r.). Muzeum organizuje również kilka wydarzeń rocznie, w tym dwie imprezy cykliczne, czyli widowisko historyczne Bitwa pod Wiatrakami i festyn motoryzacyjny SPOTkajmy Się pod Wiatrakami.

Przy Muzeum Okręgowym w Koninie na świeżym powietrzu można podziwiać dwa wiatraki typu koźlak oraz kilka innych zabytków budownictwa ludowego. Muzeum prowadzi swoją działalność głównie w budynku siedziby, gdzie odbywają się liczne spotkania historyczne oraz wystawy czasowe. Natomiast imprezy plenerowe organizowane w części skansenowskiej nie dotyczą bezpośrednio tematyki młynarskiej. Spośród 23 lekcji muzealnych żadna nie jest związana z młynarstwem (Muzeum Okręgowe w Koninie, b.r.).

Przeprowadzony przegląd ofert kulturalno-edukacyjnych wielkopolskich muzeów skansenowskich wykazał mały udział aktywności związanych z młynarstwem w stosunku do ogółu proponowanych form

aktywnego zwiedzania. Pomimo iż każdy z obiektów skansenowskich posiada przynajmniej jeden zabytek techniki młynarskiej, w większości placówek nie podejmuje się tematu tradycyjnej obróbki zbóż. Inaczej sytuacja wygląda w muzeach skupiających swoje działania na młynarstwie, gdzie każda z ofert edukacyjno-kulturalnych (choć nie należą one do najbogatszych) nawiązuje do tego rzemiosła.

6. Metodyka badań i charakterystyka próby badawczej

Przedmiotem badań były subiektywne odczucia osób odwiedzających skanseny w kontekście ofert kulturalno-edukacyjnych tych placówek. Przeprowadzono analizę materiałów źródłowych w obszarze wielkopolskiego muzealnictwa skansenowskiego oraz sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza, który zawierał 10 pytań zamkniętych jednokrotnego i wielokrotnego wyboru oraz dwa pytania otwarte. W sekcji metryczki znalazły się cztery pytania zamknięte jednokrotnego wyboru.

Arkusz udostępniono do wypełnienia online w okresie od 31 sierpnia do 17 września 2025 r. Link został udostępniony trzykrotnie w tygodniowym odstępie czasu w 42 grupach na portalu Facebook. Grupy te zrzeszały m.in. osoby zainteresowane podróżami po Wielkopolsce, miłośników województwa wielkopolskiego, mieszkańców Wielkopolski i Poznania oraz poznańskich studentów. Dodatkowo prośba o udostępnienie kwestionariusza została przesłana drogą mailową do wszystkich instytucji muzealnych objętych badaniami. Spośród sześciu muzeów ankietę udostępniły dwie jednostki: Muzeum Regionalne w Wolsztynie i Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią.

Wypełnienia kwestionariusza podjęło się 98 osób, wśród których kobiety stanowiły 68,4%, a mężczyźni 31,6%. Najliczniejszą grupę wiekową stanowiły osoby w wieku od 18 do 25 lat (28,5%), mniej liczna grupa to badani w wieku 36–45 lat (23,5%), dalej w wieku 26–35 lat (19,4%), a osoby w wieku 46–55 lat to 14,3%. Najmniejszymi grupami respondentów były osoby w wieku 56–65 lat (10,2%), 66–75 lat (3,1%) oraz powyżej 76. roku życia (1%).

Ankietowani zamieszkiwali głównie wsie i miejscowości do 5 tys. mieszkańców (35,7%), miejscowości od 5 do 10 tys. mieszkańców (26,5%) oraz miasta powyżej 100 tys. mieszkańców (21,4%). Najmniej licznie respondenci zamieszkiwali miasta od 20 do 50 tys. oraz od 50 do 100 tys. mieszkańców (po 8,2%).

Spośród respondentów 2% miało wykształcenie doktorskie, 37,8% wyższe magisterskie, zaś 26,5% wyższe licencjackie lub inżynierskie. Wykształcenie średnie miało 28,5% respondentów, a podstawowe 5,2%.

7. Analiza wyników badań własnych

Przeprowadzone badania wykazują, że aż 91,8% respondentów chętnie podróżuje po Wielkopolsce, a 87,8% uważa skanseny i muzea etnograficzne za miejsca atrakcyjne turystycznie.

W 2024 r. aż 61,2% respondentów odwiedziło przynajmniej jeden wielkopolski skansen.

Wśród wskazywanych placówek 23% dotyczyło obiektów spoza województwa wielkopolskiego lub niebędących skansenami. Skanseny archeologiczne łącznie uzyskały 10,8% wskazań: w Biskupinie (3,6%), w Grzybowie (3,6%), w Gieczu (2,4%) i w Mrówkach (1,2%). W przypadku muzeów skansenowskich związanych z młynarstwem najczęściej odwiedzano placówki w Osieku nad Notecią (15,7%), w Wolsztynie (14,5%) oraz w Dziekanowicach i Jaraczu (po 12%). Muzea w Osiecznej i Koninie uzyskały po 3,6% wskazań, a w Lednicy 4,8%.

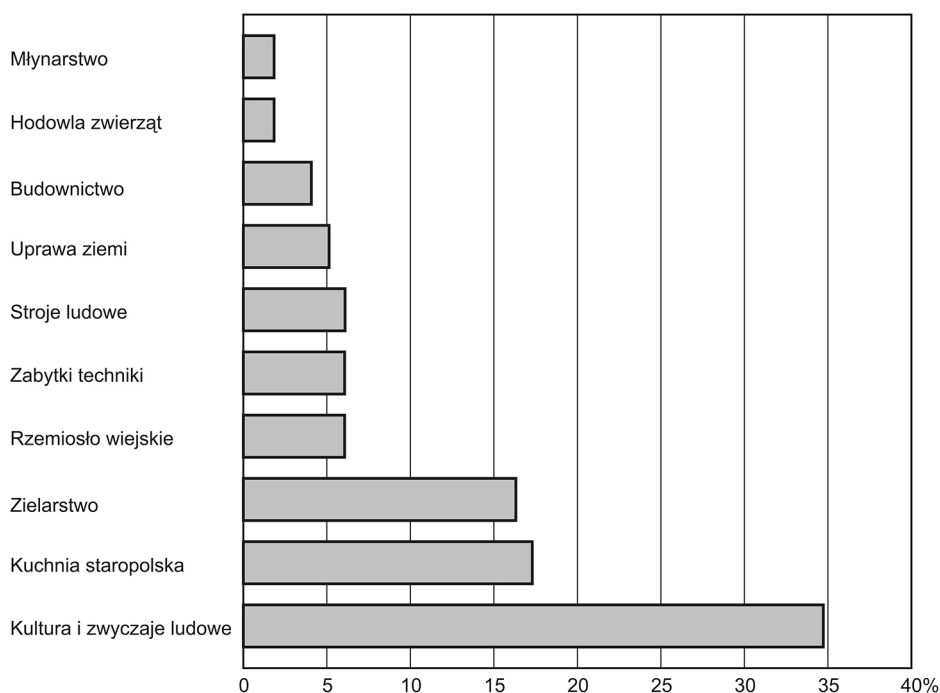
Respondenci najchętniej brali udział w zwiedzaniu indywidualnym (31,3% wskazań) oraz w zwiedzaniu z przewodnikiem (16,1%) i imprezach plenerowych (19%). Najmniej chętnie wybierano questy, spotkania historyczne i pokazy etnograficzne, które otrzymały poniżej 10% wskazań.

Respondenci dostali do wyboru dziesięć opcji odpowiedzi dotyczących tematyki warsztatów i wydarzeń, którymi byłiby najbardziej zainteresowani (rysunek 1). Najmocniej wyróżniły się oferty dotyczące kultury i zwyczajów ludowych (zaznaczone przez 34,7% respondentów), kuchni staropolskiej (17,3%) oraz zielerstwa (16,3%). Pozostałe tematy, czyli rzemiosło wiejskie, stroje ludowe, uprawa ziemi, budownictwo, młynarstwo i hodowla zwierząt, nie uzyskały więcej niż 6,1%.

Dla 79,6% respondentów tematyka dawnego młynarstwa wydaje się interesująca, a niewiele mniej (74,5%) uznało, że chętnie wzięłoby udział w aktywnościach z nim związanych. Wielkość tych wyników udowadnia, że dla turystów młynarstwo jest atrakcyjną dziedziną.

Zbadany został poziom zainteresowania konkretnymi tematami aktywności w muzeach skansenowskich. Do każdego z 10 tematów respondenci przyporządkowali punkty w skali od 1 (*bardzo nieciekawo*) do 5 (*bardzo ciekawo*) (tabela 1, s. 42). Duża grupa respondentów (57,14%) określiła własnoręczne mielenie mąki i wypiek chleba za bardzo ciekawe

aktywności i większość muzeów skansenowskich w swej ofercie ma taką formę warsztatów. Prawie 60% ankietowanych uznało legendy i bajki za ciekawe oraz bardzo ciekawe, natomiast młynarstwo w wierszach i przyspiewkach zostało uznane za temat obojętny (31,63%). Do elementów, które dla turystów (35,71%) nie są ani ciekawe, ani nieciekawe, należy również młynarstwo w sztuce i literaturze. Po 31,63% osób wskazało jako temat obojętny historię młynarstwa w Wielkopolsce oraz proces rekonstrukcji wiatraka. Z kolei 29,59% respondentów uznało historię za bardzo interesującą, co stanowi wynik o dwa punkty procentowe wyższy niż w przypadku tematu rekonstrukcji wiatraków. Dla 34,69% ankietowanych powiązanie młynarza z diablem wydaje się bardzo interesujące. Bardzo podobnie wobec siebie wypadają wyniki dotyczące roli młynarza w dawnym społeczeństwie (obojętne: 27,55%, ciekawe: 29,59%, bardzo ciekawe: 25,51%) oraz dotyczące życia codziennego młynarza (również po 27,55% przypadło na odpowiedzi: obojętne, interesujące i bardzo ciekawe). Dla największej części badanych bardzo ciekawy wydaje się również mechanizm działania wiatraków (38,78%).

Rysunek 1. Zainteresowanie różnymi rodzajami aktywności
w muzeach skansenowskich
Źródło: opracowanie własne

Tabela 1. Zainteresowanie respondentów tematykami aktywności
w muzeach skansenowskich

Temat	Stopień zainteresowania (%)				
	bardzo nieciekawym	nieciekawym	obojętny	ciekawym	bardzo ciekawym
Własnoręczne mielenie mąki i wypiek chleba	6,12	5,10	13,27	18,37	57,14
Legendy i bajki związane z młynarstwem	10,20	7,14	23,47	27,55	31,63
Młynarstwo w wierszach i przyspiewkach	16,33	18,37	31,63	17,35	16,33
Powiązania młynarza z diablem	10,20	11,22	22,45	21,43	34,69
Życie codzienne młynarza	9,18	8,16	27,55	27,55	27,55
Rola młynarza w dawnym społeczeństwie wiejskim	9,18	8,16	27,55	29,51	25,51
Młynarstwo w sztuce i literaturze	14,29	12,24	35,71	17,35	20,41
Mechanizm działania wiatraka/młyna	9,18	5,10	21,43	25,51	38,78
Historia młynarstwa w Wielkopolsce	11,22	13,27	31,63	14,29	29,59
Proces rekonstrukcji wiatraków	13,27	7,14	31,63	20,41	27,55

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci w pytaniu otwartym wyróżnili inne formy aktywności, które można przyporządkować do dwóch grup: dziedziny kulinarnej (degustacja chleba, nietypowe regionalne wypieki, historyczne przepisy) i dziedziny technicznej (warsztaty tworzenia modeli wiatraków z mechanizmem, transport rolniczy, etapy rolnictwa oraz przechowywanie zbóż i mąki). Wśród pozostałych odpowiedzi zaznaczono garncarstwo, muzykę ludową oraz dawne postrzeganie społeczne młynarza jako złodzieja.

Zbadane zostały oczekiwania wobec muzeów skansenowskich w Wielkopolsce. Spośród odpowiedzi 17,1% stanowiły te związane z promocją (zwiększenie zasięgu promocyjnego, aktywniejsza promocja, tworzenie kont w mediach społecznościowych), wydarzeniami plenerowymi (zwiększenie ich liczby, tworzenie wydarzeń tematycznych, pikników rodzinnych) oraz elementami technicznymi, takimi jak poprawa oświetlenia ekspozycji,

opisy eksponatów, dostęp do czystej toalety, kawiarenki czy atrakcyjnego sklepu z pamiątkami. Po 12,2% wskazań dotyczyło obniżenia cen biletów oraz wprowadzenia zniżek dla seniorów, mieszkańców i wybranych grup, a także oferty warsztatowej, w tym jej rozbudowania, i pokazów rzemieślniczych. Nieco mniej, bo 9,8% odpowiedzi, odnosiło się do dbałości o eksponaty, zwiększenia ich liczby oraz poprawy ekspozycji wewnętrznych. Pozostałe odpowiedzi mówiły o wydłużeniu godzin otwarcia, możliwości zwiedzania z psem czy zdobycia pamiątkowej pieczętki. Pojawiły się również odrębne komentarze zwracające uwagę na działalność historyczną i naukową skansenów. Autorzy tych uwag chcieliby, aby te muzea poruszały również temat lokalnej historii oraz prowadziły działania naukowe mające na celu utrwalenie historii wsi w społeczeństwie.

8. Podsumowanie i wnioski

Wielkopolskie muzea skansenowskie są chętnie odwiedzane, szczególnie przez turystów zainteresowanych udziałem w warsztatach, pokazach etnograficznych oraz imprezach plenerowych. Skanseny, jak potwierdzają wcześniejsze badania, są również często wybierane przez organizatorów wycieczek szkolnych.

Respondenci wykazują chęć podejmowania aktywności, które są związane z tradycyjnym przemysłem młynarskim. Turyści najchętniej zgłębiłoby tematykę tradycyjnego wypieku chleba, czyli „powrót” do czasów swoich rodziców, dziadków lub pradziadków, kiedy domowe pieczenie chleba kojarzono głównie ze wsią. Odwiedzający chcą też poznać tajemnice, jakie kryją się za działaniem wiatraka lub młyna i urządzeń wykorzystywanych do przemiału zbóż. Zachęcająco dla turystów brzmią tematy mistyczne i kontrowersyjne, jak skojarzenia młynarza z diabłem, o których mówią dawne przyśpiewki i porzekadła. Mimo to jedna z opcji edukacyjnych dotyczących młynarstwa została wyłączona z oferty muzeum w Osieku nad Notecią ze względu na niską frekwencję.

Niestety zainteresowania odwiedzających skanseny nie są zaspokajane przez muzealne programy kulturalno-edukacyjne związane z młynarstwem. Wynikać to może z braku komunikacji między muzeami a odwiedzającymi, braku funduszy lub ograniczeń kadrowych. W celu poszerzenia wiedzy z zakresu młynarstwa warto wybierać placówki specjalistyczne, jak Muzeum Młynarstwa i Rolnictwa w Osiecznej oraz Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu, których oferta w całości koncentruje się na tej tematyce.

W pozostałych badanych instytucjach zagadnienia dotyczące młynarstwa są poruszane w dużo mniejszym zakresie, a w oddziałach Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy ta tematyka w ogóle nie została uwzględniona w ofercie kulturalno-edukacyjnej. Brak dostępności wiatraków w Wielkopolskim Parku Etnograficznym był już wskazywany we wcześniejszych opracowaniach (Nowacki, 2010).

Na popularyzację turystyki po wielkopolskich zabytkach przemysłu młynarskiego mogą wpłynąć dalsze, pogłębione badania, które stanowiłyby wartościowe źródło wiedzy dla różnych grup odbiorców. Wnioski z badań mogą być wykorzystywane przez samorządowców i pracowników urzędów zajmujących się rozwojem turystyki, promocją regionu oraz ochroną dziedzictwa kulturowego. Z kolei pracownicy muzeów i skansenów mogliby czerpać z nich inspirację do tworzenia bardziej atrakcyjnych i angażujących form edukacji muzealnej, dostosowanych do preferencji odwiedzających. Badania mogłyby być również użyteczne dla studentów kierunków związanych z turystyką, geografią czy dziedzictwem kulturowym – jako przykład analizy funkcjonowania turystyki kulturowej i muzealnictwa skansenowskiego; mogłyby także zainteresować osoby pasjonujące się regionalnym dziedzictwem techniki, dostarczając informacji o obiektach muzealnych, ich ofercie edukacyjnej oraz możliwościach poznawania tradycji młynarskich. W efekcie takich badań możliwe byłoby rozszerzenie oferty edukacyjnej muzeów dotyczącej młynarstwa, co przyczyniłoby się do zwiększenia świadomości społecznej na temat jego znaczenia w dawnej wsi oraz rozwoju technologicznego współczesnego przemysłu przetwórstwa zbóż.

Zachowane obecnie zabytki techniki stanowią ostatnie świadectwa dawnej młynarskiej potęgi Wielkopolski. Obiekty te znikają z krajobrazu w wyniku opuszczania i niszczenia młynów oraz wiatraków. Muzea skansenowskie odgrywają więc bardzo ważną rolę, utrwalając pamięć o tych elementach, które niegdyś były integralną częścią polskiej wsi.

Bibliografia

- Adamczewski, J. (2005). *Młynarstwo magiczne*. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
Baranowski, B. (1997). *Polskie młynarstwo*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
Błaszczyk, S. (1972). Skansen wielkopolski w Szreniawie – założenia naukowo-programowe. W: S. Błaszczyk (red.), *Muzea skansenowskie w Polsce* (s. 275–309). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
Brzezińska, A.W., Linda K., Wosińska, M. (2010). *Wielkopolski projekt badawczy MAK: Muzealna Aktywizacja Kulturowa dla dzieci. Określenie potencjału edukacyjnego instytucji*

- upowszechniania kultury województwa wielkopolskiego w zakresie oferty dla dzieci i młodzieży (na przykładzie muzeów etnograficznych i regionalnych oraz skansenów. Raport z realizacji projektu wraz z wnioskami, rekomendacjami oraz prezentacją najciekawszych działań edukacyjno-wystawienniczych muzeów wielkopolskich o profilu regionalnym, etnograficznym oraz skansenów. Narodowe Centrum Kultury. https://nck.pl/upload/2011-01-10/muzealna_aktywizacja_kulturowa_dla_dzieci.pdf
- Brzostowski, S. (1972). Z dziejów parków etnograficznych (skansenów) w Polsce. W: S. Błaszczak (red.), *Muzea skansenowskie w Polsce* (s. 45–63). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Bukowski, Z., Wielowiejski, J. (1970). *Dzieje młynarstwa w Polsce*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Bystroń, J.S. (1947). *Kultura ludowa*. Trzaska, Evert i Michalski.
- Gólski, A. (1970). Zarys historyczny powstania muzeów skansenowych w Europie i ich klasyfikacja. W: S. Błaszczak (red.), *Muzea skansenowskie w Polsce* (s. 7–44). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Jasiuk, J. (1970). Ochrona zabytków techniki w Polsce – dorobek i potrzeby. W: J. Jasiuk i J. Pazdur (red.), *Muzea i zabytki techniki w Polsce* (s. 61–71). Wydawnictwo Naukowo-Techniczne.
- Kalisz-Zielińska, M. (2022). *Edukacja i popularyzacja wiedzy o przeszłości w wielkopolskich muzeach historycznych w latach 1945–1989*. Wydawnictwo Miejskie Poznań.
- Ługowski, C. (1970). Wpływ wystaw zmiennych na organizację i pracę muzeów techniki. W: J. Jasiuk i J. Pazdur (red.), *Muzea i zabytki techniki w Polsce* (s. 108–121). Wydawnictwo Naukowo-Techniczne.
- Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią. (b.r.a). *Lekcje muzealne*. <https://www.skansen-osiek.pl/lekcje-muzealne,32>
- Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią. (b.r.b). *Oferta dla grup zorganizowanych 2026 r.* <https://www.skansen-osiek.pl/oferta-dla-grup-zorganizowanych-2026-r,1350>
- Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią. (b.r.c). *Pokazy etnograficzne*. <https://www.skansen-osiek.pl/pokazy-etnograficzne,863>
- Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią. (b.r.d). *Wystawy stałe*. <https://www.skansen-osiek.pl/wystawy-stale,76>
- Muzeum Młynarstwa i Rolnictwa w Osiecznej. (b.r.). *Warsztaty*. <http://zabytkowe-wiatraki.pl/warsztaty/>
- Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie. (b.r.a). *Oferta edukacyjna*. <https://muzeum-szreniawa.pl/muzeum-w-jaraczu-edukacja/>
- Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie. (b.r.b). *Zbiory i ekspozycje*. <https://muzeum-szreniawa.pl/muzeum-w-jaraczu-wystawy/>
- Muzeum Okręgowe w Koninie. (b.r.). *Lekcje muzealne, warsztaty*. <https://muzeum.com.pl/lekcje-muzealne-warsztaty/>
- Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. (b.r.a). *Oferta edukacyjna – zajęcia w Wielkopolskim Parku Etnograficznym*. <https://lednicamuzeum.pl/strona,wielkopolski-park-etnograficzny-w-dziekanowicach.html>
- Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. (b.r.b). *Wiatraki*. <https://lednicamuzeum.pl/strona,wiatraki.html>
- Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy. (b.r.c). *Żarna i nie tylko...* <https://lednicamuzeum.pl/wiadomosc,zarna-i-nie-tylko.html>
- Muzeum Regionalne w Wolsztynie. (b.r.). *Lekcje muzealne w skansenie*. <https://muzeawolsztyn.com.pl/lekcje-muzealne-w-skansenie/>

- Nowacki, M. (2010). Education in open-air museums in research studies of visitors to the Wielkopolski Ethnographic Park in Dziekanowice. *Studies in Physical Culture and Tourism*, 17(2), 183–192. https://www.wbc.poznan.pl/Content/136256/10_Nowacki_REV.pdf
- Petrykowski, P. (2003). *Edukacja regionalna. Problemy podstawowe i otwarte*. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Ptaśnik, M. (1970). Miejsce zabytków techniki w ogólnopaństwowym systemie ochrony dóbr kultury. W: J. Jasiuk i J. Pazdur (red.), *Muzea i zabytki techniki w Polsce* (s. 49–60). Wydawnictwo Naukowo-Techniczne.
- Samsonowicz, H. (1956). *Rzemiosło wiejskie w Polsce XIV–XVI w.* Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Tauber, D.R. (1998). *Pedagogika czasu wolnego. Zarys problematyki*. Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii.
- Wyszowska, I., Jędrysiak, T. (2017). *Turystyka muzealna*. Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Zagórski, Z. (2008). *Nazewnictwo geograficzne Poznania. Zbiór studiów*. Wydawnictwo Naukowe UAM.

OFERTY KULTURALNO-EDUKACYJNE WIELKOPOLSKICH MUZEÓW SKANSENOWSKICH ZWIĄZANYCH Z MŁYNARSTWEM

Abstrakt: Obszar Wielkopolski obfituje w pozostałości po dawnej potędze młynarskiej, jaką był ten region. Dziś relikty przeszłości w postaci wiatraków i młynów wodnych najczęściej znajdują się w posiadaniu osób prywatnych. Młyny wodne zwykle są adaptowane na domy mieszkalne, zaś wiatraki najczęściej niszczeją, pozostawione bez opieki i funduszy na ich rekonstrukcję. Miejscami słynącymi z odpowiednio odrestaurowanych obiektów przemysłu młynarskiego są skanseny. W Wielkopolsce każde z tego typu muzeów architektury ludowej ma w swoich zbiorach przynajmniej jeden pełnowymiarowy zabytek przemysłu młynarskiego. Jednakże w swoich bogatych ofertach kulturalno-edukacyjnych często do historii młynarstwa nie nawiązują lub robią to w bardzo ograniczonym zakresie.

Przeprowadzone badania wykazują, że skanseny są miejscami atrakcyjnymi turystycznie. Pozwalają także określić, jaką tematyką i jakimi formami aktywności najbardziej interesują się zwiedzający. Na podstawie wyników badań można stwierdzić, że odwiedzający muzea skansenowskie chętnie wzięliby udział w aktywnościach związanych z młynarstwem, które są uważane za ciekawe, ale mało znane.

Słowa kluczowe: muzea skansenowskie, młynarstwo, Wielkopolska, oferty kulturalno-edukacyjne, aktywne zwiedzanie

CULTURAL AND EDUCATIONAL OFFERS OF OPEN-AIR MUSEUMS IN WIELKOPOLSKA RELATED TO MILLING

Abstract: The Wielkopolska region abounds in remnants of its former milling power. Today, relics of the past in the form of windmills and watermills are most often privately owned. Watermills are frequently adapted into residential houses, while windmills usually fall into ruin, left without care or funding for reconstruction. The places best

known for properly restored industrial milling sites are open-air museums (skansens). In Wielkopolska, each such museum of folk architecture includes at least one full-scale monument of the milling industry in its collection. However, in their otherwise rich cultural and educational programs, they rarely refer to the history of milling – or do so only to a very limited extent.

Research shows that tourists consider open-air museums attractive destinations and are able to indicate which topics or activities interest them the most. Tourists express interest in participating in activities related to milling, which they regard as an engaging yet little-known field.

Keywords: open-air museums, milling, Wielkopolska, cultural and educational offers, active sightseeing